

## فهرست مطالب

|                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----|
| دیباجه دکتر عباس کریمی.....                                                    | ۱۱  |
| پیشگفتار مؤلف.....                                                             | ۱۳  |
| فصل اول: اعتبار و حرمت قراردادها.....                                          | ۱۹  |
| مقدمه.....                                                                     | ۱۹  |
| گفتار اول: پیشینه و فلسفه طرح قاعده نجات قرارداد و قاعده صحت.....              | ۲۱  |
| گفتار دوم: درآمدی تطبیقی به جایگاه حقوقی دو قاعده.....                         | ۳۶  |
| فصل دوم: مفهوم قاعده صحت و قاعده نجات قرارداد.....                             | ۵۱  |
| مقدمه.....                                                                     | ۵۱  |
| مبحث اول: بررسی مفهوم قاعده صحت.....                                           | ۵۱  |
| گفتار اول: معناشناسی قاعده صحت.....                                            | ۵۱  |
| گفتار دوم: توجیه اماره بودن قاعده صحت.....                                     | ۵۵  |
| گفتار سوم: توجیه شخصی گرایان در مورد قاعده صحت.....                            | ۶۴  |
| گفتار چهارم: توجیه عینی گرایان در مورد قاعده صحت.....                          | ۶۵  |
| گفتار پنجم: اقسام صحت.....                                                     | ۶۷  |
| گفتار ششم: تفاوت صحت تأهلی با اداره قرارداد.....                               | ۷۰  |
| مبحث دوم: بررسی قاعده نجات قرارداد.....                                        | ۷۳  |
| گفتار اول: معناشناسی قاعده نجات قرارداد.....                                   | ۷۳  |
| گفتار دوم: توجیه اماره بودن قاعده نجات قرارداد.....                            | ۸۵  |
| گفتار سوم: شناسائی قاعده نجات قرارداد در پرتو استقراء.....                     | ۸۹  |
| گفتار چهارم: موجودیت و اعتبار قرارداد از دریچه «نظریه عدم پیدایش قرارداد»..... | ۹۴  |
| گفتار پنجم: نجات قرارداد با استناد به «نظریه تحوّل قرارداد».....               | ۱۲۱ |
| فصل سوم: أدله قاعده صحت و قاعده نجات قرارداد.....                              | ۱۲۷ |
| مقدمه.....                                                                     | ۱۲۷ |
| مبحث اول: مبانی توجیهی قاعده صحت.....                                          | ۱۲۷ |
| گفتار اول: اجماع.....                                                          | ۱۲۸ |
| گفتار دوم: روش و سیره عقلائی.....                                              | ۱۲۹ |
| گفتار سوم: لزوم دفع هرج و مرج و اختلال در نظام.....                            | ۱۲۹ |

|                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----|
| گفتار چهارم: ظهور حال مسلم .....                                              | ۱۳۰ |
| گفتار پنجم: آیات کلام الله مجید .....                                         | ۱۳۰ |
| گفتار ششم: نظریه ظهور .....                                                   | ۱۳۱ |
| گفتار هفتم: قاعده صلاحیت و تخصص طرفین قرارداد .....                           | ۱۳۲ |
| گفتار هشتم: رجوع به عرف .....                                                 | ۱۳۲ |
| گفتار نهم: عمل بر اساس حسن نیت و اطمینان .....                                | ۱۳۳ |
| گفتار دهم: نظریه کاهش هزینه های اجتماعی و آسانی معاملات .....                 | ۱۳۶ |
| گفتار یازدهم: اصل لزوم رفع ابهام از معامله .....                              | ۱۳۶ |
| گفتار دوازدهم: اصل عموم یا عدم تخصیص .....                                    | ۱۳۹ |
| مبحث دوم: مبانی توجیهی قاعده نجات قرارداد .....                               | ۱۴۱ |
| گفتار اول: اصل مطلوبیت التزام به قرارداد .....                                | ۱۴۱ |
| گفتار دوم: اصل سودمندی یا منفعت قراردادی .....                                | ۱۴۶ |
| گفتار سوم: اصل لزوم همبستگی قراردادی .....                                    | ۱۴۸ |
| گفتار چهارم: اصل واجد اثر تلقی کردن عبارات قرارداد یا تقدّم معنای معتبر ..... | ۱۵۰ |
| گفتار پنجم: اصل تفسیر قرارداد به نفع متعهد .....                              | ۱۵۲ |
| گفتار ششم: اصل حرمت قراردادهای .....                                          | ۱۵۳ |
| گفتار هفتم: نظم عمومی .....                                                   | ۱۵۷ |
| گفتار هشتم: قاعده انحلال عقد به عقود متعدد (یا تجزیه پذیری اجزای عقد) .....   | ۱۵۸ |
| گفتار نهم: قاعده تفسیر قرارداد به نفع متعهدله .....                           | ۱۶۲ |
| مبحث سوم: دلایل توجیهی ابقاء عقد در حقوق ایران .....                          | ۱۸۱ |
| گفتار اول: اصل موازنه در عقود .....                                           | ۱۸۱ |
| گفتار دوم: اصل ابقاء عقود .....                                               | ۱۸۷ |
| گفتار سوم: عناصر اصل ابقاء عقد .....                                          | ۱۹۶ |
| مبحث چهارم: دلایل توجیهی اجرای تعهد تا حدّ امکان .....                        | ۱۹۸ |
| گفتار اول: قاعده المیسور .....                                                | ۱۹۸ |
| گفتار دوم: کاربرد قاعده المیسور در حقوق ایران .....                           | ۲۰۰ |

## فصل چهارم: قلمرو قاعده صحت و قاعده نجات قرارداد ..... ۲۰۳

|                                                                |     |
|----------------------------------------------------------------|-----|
| مقدمه .....                                                    | ۲۰۳ |
| مبحث اول: اجرای قاعده صحت در قراردادهای .....                  | ۲۰۳ |
| گفتار اول: ضرورت اعمال قاعده صحت .....                         | ۲۱۲ |
| گفتار دوم: جریان قاعده صحت در ایقاعات .....                    | ۲۱۵ |
| گفتار سوم: موانع اجرای قاعده صحت در مرحله انعقاد قرارداد ..... | ۲۱۶ |

|                                                                      |            |
|----------------------------------------------------------------------|------------|
| گفتار چهارم: صحت واقعی یا صحت به اعتقاد فاعل؟.....                   | ۲۱۷        |
| مبحث دوم: عدم اثبات صحت فعلی با صحت تاهلی.....                       | ۲۲۰        |
| گفتار اول: صور مختلف شک در اعمال دیگران.....                         | ۲۲۱        |
| گفتار دوم: جایگاه قاعده حاکمیت اراده در اجرای قاعده صحت.....         | ۲۲۳        |
| مبحث سوم: ستایش قرارداد به عنوان شاخصی از برتری قرارداد.....         | ۲۳۰        |
| مبحث چهارم: قلمرو قانونی و حقوقی قاعده صحت.....                      | ۲۳۴        |
| گفتار اول: مجرای قاعده تفسیر قرارداد.....                            | ۲۳۵        |
| گفتار دوم: قلمرو آرای ثنویت صحت ظاهری.....                           | ۲۴۶        |
| گفتار سوم: قلمرو قاعده صحت از دریچه پذیرش استنادناپذیری.....         | ۲۵۵        |
| مبحث پنجم: قلمرو اجرای قاعده نجات قرارداد.....                       | ۲۶۱        |
| گفتار اول: مداخله قاضی.....                                          | ۲۶۲        |
| گفتار دوم: توافق طرفین برای حفظ هدف نظام مالی و اقتصادی قرارداد..... | ۲۶۷        |
| گفتار سوم: مولفه جبران و بالقوه بودن.....                            | ۲۷۳        |
| گفتار چهارم: انتخاب شرایط.....                                       | ۲۷۵        |
| گفتار پنجم: اهمیت و اولویت رویه عملی.....                            | ۲۷۹        |
| مبحث ششم: نوع شناسی دلایل نامشروع.....                               | ۲۸۶        |
| گفتار اول: ذهنی شدن علت به تبع اصلاح و نجات قرارداد.....             | ۲۸۶        |
| گفتار دوم: مبنای ایده‌آل برای نجات قرارداد.....                      | ۳۰۱        |
| مبحث هفتم: نجات قرارداد به تبع عدالت قراردادی.....                   | ۳۰۵        |
| <b>فصل پنجم: آثار ناظر بر قاعده صحت و قاعده نجات قرارداد.....</b>    | <b>۳۰۹</b> |
| مقدمه.....                                                           | ۳۰۹        |
| مبحث اول: آثار نظری و عملی قاعده صحت.....                            | ۳۱۰        |
| گفتار اول: تعارض قاعده صحت با استصحاب موضوعیه.....                   | ۳۱۳        |
| گفتار دوم: استثنائات قاعده صحت.....                                  | ۳۱۴        |
| گفتار سوم: عدم حجیت مثبتات قاعده صحت.....                            | ۳۱۵        |
| گفتار چهارم: حکم هر یک از صور شک و شبهه.....                         | ۳۱۶        |
| گفتار پنجم: آثار صحت تاهلی در اعمال حقوقی.....                       | ۳۱۷        |
| مبحث دوم: آثار نظری و عملی قاعده نجات قرارداد.....                   | ۳۱۹        |
| گفتار اول: ابزار تضمین اجرای تعهدات قراردادی.....                    | ۳۱۹        |
| گفتار دوم: نجات قرارداد از طریق اعطای مهلت عادلانه.....              | ۳۲۰        |
| گفتار سوم: بازبینی تناسب میان ضمانت اجراها.....                      | ۳۳۲        |
| گفتار چهارم: حفظ اراده هر دو طرف علی‌رغم تنظیم مجدد قرارداد.....     | ۳۳۸        |

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| گفتار پنجم: استقلال اصلاح شروط از قصد طرفین.....                     | ۳۴۰ |
| گفتار ششم: توجیه نظری مداخله قاضی در شرایط قرارداد.....              | ۳۴۱ |
| گفتار هفتم: معنا، محدوده و توجیه قاعده کلی ارتقاء قرارداد.....       | ۳۴۷ |
| مبحث سوم: تعدیل مهلت اضافی، قیمت و جایگزینی موضوع قرارداد.....       | ۳۴۹ |
| گفتار اول: مبانی استناد به قاعده تبدیل قرارداد.....                  | ۳۵۷ |
| گفتار دوم: تمیز آثار بطلان و فسخ در پرتو تبدیل قرارداد.....          | ۳۶۱ |
| گفتار سوم: گسترش شمول تبدیل به اعمال متأثر از فسخ یا انفساخ.....     | ۳۶۴ |
| گفتار چهارم: گستره شمول تبدیل قرارداد با توسل به روش استقراء.....    | ۳۶۸ |
| مبحث چهارم: شکل قرارداد.....                                         | ۳۷۲ |
| گفتار اول: مقررات عمومی یا کلی.....                                  | ۳۷۲ |
| گفتار دوم: ضمانت‌های اجرائی.....                                     | ۳۷۴ |
| مبحث پنجم: محتوای قرارداد.....                                       | ۳۷۷ |
| گفتار اول: عمده تغییرات پیش‌بینی شده در مصوبه شماره CEE5/۱۳/۹۳ آوریل |     |
| ۱۹۹۳.....                                                            | ۳۸۰ |
| گفتار دوم: آثار نجات قرارداد از نگاه رویه قضائی.....                 | ۳۸۴ |

## فصل ششم: روش‌های نجات قرارداد..... ۳۸۹

|                                                                |     |
|----------------------------------------------------------------|-----|
| مقدمه.....                                                     | ۳۸۹ |
| مبحث اول: روش‌های عام و مشترک نجات قرارداد.....                | ۳۹۰ |
| گفتار اول: شروط نانوشته (ضمنی).....                            | ۳۹۰ |
| گفتار دوم: شرط الحاقی یا شاخص جایگزین.....                     | ۳۹۱ |
| گفتار سوم: تحول قرارداد.....                                   | ۴۰۲ |
| گفتار چهارم: تصحیح یا اصلاح قرارداد.....                       | ۴۱۰ |
| گفتار پنجم: فسخ فوق‌العاده: پذیرش فسخ یک‌جانبه.....            | ۴۱۲ |
| مبحث دوم: روش‌های اختصاصی نجات قرارداد.....                    | ۴۲۳ |
| گفتار اول: عادی‌سازی شرایط قرارداد در معرض بی‌اعتباری.....     | ۴۲۳ |
| گفتار دوم: متعادل‌سازی قرارداد.....                            | ۴۲۹ |
| گفتار سوم: قاعده‌مندسازی یا یکنواخت‌سازی قرارداد.....          | ۴۳۳ |
| گفتار چهارم: اولویت‌دهی به الزام به «مذاکره مجدد».....         | ۴۳۴ |
| گفتار پنجم: تعلیق قرارداد (موقتی).....                         | ۴۴۰ |
| گفتار ششم: اعمال حکم متبوع بر تابع.....                        | ۴۴۱ |
| گفتار هفتم: کاهش قرارداد.....                                  | ۴۴۲ |
| گفتار هشتم: بدل اجبار در مورد عدم امکان اجرای موقتی اجراء..... | ۴۴۸ |

## فهرست مطالب □ ۹

خلاصه مطالب ..... ۴۵۱

پیوست ..... ۵۰۱

پیوست ۱: پیشنهاد مواد قانونی ..... ۵۰۱

پیوست ۲: دادنامه‌های داخلی ..... ۵۰۳

منابع ..... ۵۲۹